

Pozitivizm, postpozitivizm ve antipozitivizm çerçevesinden “Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar” eserinin incelenmesi

Orhun Kaptan

Özet: Bu çalışmanın amacı *Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar* kitabının eğitim yönetimi bilim dalının epistemolojik bunalımı çerçevesinde incelenmesi ve eserin bu bunalım sürecinde sağlamakta olduğu katkının değerlendirilmesidir. Çalışmada kısaca epistemolojik bunalımın nedenleri ve tarihsel olarak bu nedenlerin ortaya çıkışı tanıtıldıktan sonra Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar eserinin içeriğine ilişkin bilgi sunulmuştur. Son bölümde ise eserin epistemolojik bunalım kapsamında eğitim yönetimi alanına katkısı ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: *Eğitim yönetimi, epistemik kriz, eğitim yönetiminde yeni yaklaşımlar, pozitivism, postpozitivizm, anti pozitivism.*

A review of the work ‘New Approaches in Educational Administration’ from the framework of positivism, postpositivism and antipositivism

Abstract: The aim of this study is to examine the book *New Approaches in Educational Administration* within the framework of the epistemological crisis of the discipline of educational administration and to evaluate the contribution of the work in this crisis process. In the study, after briefly introducing the causes of epistemological depression and the historical emergence of its reasons, information about the content of the work *New Approaches in Educational Administration* is presented. In the last part, the contribution of the work to the field of educational administration within the scope of epistemological crisis is discussed.

Keywords: *Educational administration, epistemological crisis, new approaches in educational administration, positivism, postpositivism, anti positivism.*

Farklı disiplinler ile kıyaslandığında nispeten genç bir bilim dalı olarak görülebilecek eğitim yönetimi alanında yaşanmakta olan epistemolojik bunalım bir bakıma alanın kendini tanımlaması için geçmesi gereken doğal bir süreç olarak yorumlanabilir. Diğer taraftan bir bilim dalı olarak eğitim yönetiminin çalışma yöntemleri ve konularının da bu bunalımda bir rol oynadığını ifade etmek mümkündür. Örneğin, Özdemir (2011), eğitim yönetimi alanının, işletme yönetimi ve kamu yönetimi alanında sıkıştığını ifade etmektedir. Özdemir (2018) bir başka çalışmasında ise eğitim yönetimi alanındaki çalışma konularının yönetim bilimi, örgütsel davranış ve örgüt kuramından transfer edildiğini ileri sürmektedir. Oplatka (2016) ise çok daha geniş bir örneklem ele alarak, eğitim yönetimi çalışmalarının liderlik kavramına sıkışmaya başladığını belirtmektedir. Bu bulguyu destekleyen bir gösterge Türkiye’de 2007 ile 2020 yılları arasında eğitim yönetimi alanında yazılan 97 tezin konusunun liderlik olmasıdır. Bu tezlerin 15’inde liderlik stilleri incelenmiş ve liderlik kavramı ile birlikte sıklıkla örgütsel bağlılık değişkeni ele alınmıştır. Araştırmaların büyük çoğunluğunun nicel yöntemler ile gerçekleştirilmiş ilişkisel çalışmalar olduğu da dikkat çekmektedir.

Bu noktadan ele alındığında eğitim yönetimi alanının içinde bulunduğu epistemolojik bunalım sürecinde nefes almasına olanak verecek araştırma yöntemlerine ve konularına ihtiyacı olduğu ileri sürülebilir. 1970’li yıllarda Greenfield Devrimi olarak adlandırılan (Oplatka, 2016) fenomenolojik çıkış, bu buhranın bir neticesi olarak yorumlanabilir. Greenfield (1974) özetle fenomenolojinin bir araştırma yöntemi olarak bilimsel çalışmalarda kullanılmasının gereğini ifade etmiş, buradan yola çıkarak fenomenolojiyi örgüt yönetiminde de kullanılabilir bir yöntem olarak ortaya koymuştur. Burada dikkati çeken ilk unsur Greenfield’in örgütleri ontolojik olarak ele almış olması ve temelde örgütün gerçek bir nesne olarak var olmadığını ifade etmesidir. Fenomenolojik bir perspektiften görüşlerini ifade eden Greenfield, fenomenolojinin öznel arasıllık ilkesine göre insanların sosyal gerçeklikleri hem kendi öznel değerlendirmeleri ile hem de diğer insanların bu gerçekliklere ilişkin betimlemeleri ile anlamlandırdıklarını ortaya koymaktadır. Buna göre örgüt gerçeğinin de pozitivist bir inceleme ile tek bir tanım içinde sınırlandırılması mümkün değildir (Greenfield, 1978). Bu durumda Greenfield aslında örgüt yoktur biçiminde bir çıkarım yapmamakta, ampirik yöntemlerin dışında öznel hükümlerin de örgütün tanımını yaparken işe koşulması gerektiğini belirtmektedir.

1970’li yıllarda eğitim yönetimi alanında gözlenen bu çıkışın temelde pozitivist tümden reddetmediği, aksine pozitivist bakış açısını tamamlamak üzere alternatif yöntemler getirmek istediği sonucuna varılabilir. Fenomenoloji yaklaşımının kurucusu Husserl (2001) de 1900’lü yılların başında ortaya attığı fenomenoloji düşüncesinin aynı amacı güttüğünü belirtmiştir. Örgüt bilimindeki bu alternatif arayışlarında Greenfield’in yalnız olmadığını söylemek mümkündür. Temelinde hermenötik felsefenin bulunduğu yorumcu paradigma ise Doğa bilimlerinin topluları incelemek için kullanılmasına tamamen karşı çıkmaktadır (Tan, 1993). Bu noktada postpozitivism ile anti-pozitivism arasındaki fark da belirgin hale gelmektedir. Postpozitivism doğa bilimlerini dışlayan bir anlayış olmaktan çok, doğa bilimlerinin yöntemlerinin beşerî

bilimler alanında kullanılmasında tamamlayıcı yöntemler arayışı içindeyken, anti-pozitivizm insanı ve kültürü çözümlemede doğa bilimlerinin yöntemlerinin kullanılmasının doğru olmadığına işaret etmektedir. Postpozitivizmin bu yaklaşımının yansımalarını eleştirel pedagojide görmek mümkündür. Frankfurt Sosyoloji Okulu, pozitivizmin bilimsel bilgiye yönelik olumsuz tutumunu değil, bilimcilik ideolojisini sorgulamaktadır (Balkız, 2004).

1960'lı ve 70'li yıllarda toplum biliminde yukarıda ifade edilen paradigmalara savaşı devam ederken, pozitif bilim farklı sahalarında gelişmeler yaşanmaya devam etmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak da yeni teoriler ortaya çıkmaya başlamıştır. Sayğan (2014) karmaşıklık teorisinin örgüt bilimine yeni bir soluk getirdiğini belirtmektedir. 1960'lı yıllardan başlayarak kimya, fizik, biyoloji, matematik, bilişim ve antropoloji alanlarında beliren karmaşıklık teorilerinin örgütleri açıklamak için kullanılmaları da uzun zaman almamıştır (McMillan, 2004). Diğer taraftan bu çalışmaların eğitim yönetimi alanında kullanımının nispeten yavaş ilerlediği söylenebilir.

Epistemik kriz moderniteden postmodern duruma geçişte sosyoekonomik etkinliklerin bir sonucu olarak bilginin kendinde değerli olma özelliğini kaybetmesi ile ilişkilidir. Bu yeni durumda bilginin değişen bir doğası vardır ve tüketim ile doğrudan ilişkilidir (Lyotard, 1984). Tüketimin gerçekleşmesine neden olan bilgi ya da kendisi bir tüketim nesnesi olan bilgi değerli görülürken, tüketim ile ilişkisini kaybeden bilgi de değerini yitirmektedir. Moderniteden postmoderniteye geçiş aşamasında nesnellik mitinin yıkılmasına bağlı olarak bir özgürleşmenin de ortaya çıkması beklenmiştir ancak yorumların verinin önüne geçmesi bu beklenen özgürlüğün oluşmasına yol açmamıştır (Ferraris, 2014). Buradaki kısıtlamanın belirli bir ölçüde neoliberalizm ile açıklanması mümkündür. Neoliberalizmin etkisini küresel anlamda hissettirmeye başlaması ve devletlerin özel sektör üzerindeki kontrolünün ve müdahalesinin ortadan kalkması ile bireysel anlamda özgürlüklerin artacağına yönelik bir inanç ortaya çıkmıştır ancak burada adı geçen özgürlük bireylerin ekonomik ilişkilerde özgür olmalarının ötesine geçememiştir (Harvey, 2005). Buna bağlı olarak insan teklerinin hızlı bir biçimde küresel düzeyde bir rekabetin içine çekilmiş olmaları nedeniyle toplumların değerlerinde de köklü değişimler meydana gelmiştir (Kasser, 2011).

Rekabete uyum sağlanması adına bireylerin değerlerindeki değişimlere yönelik Schwartz'ın (2007) araştırması güç ve hiyerarşi gibi kavramların anglokapitalizmin başat değerleri olduğunu ve bu değerlerin yaratıcılık, özgürlük ve kendi yönünü tayin etme gibi değerler ile birbirine zıt olduğunu göstermiştir. Farklı bir ifade ile postmodern dönemde merkezilikten uzaklaşma ile bireysel ve yerel farklılıkların kapsayıcı bir tutum ile kabullenileceği, farklılıkların uyum içinde birlikte var olabileceği gibi beklentiler gerçekleşmemiştir. Bunun tersine bireysel düzeyi indirilmiş yoruma dayalı bilginin neoliberalizmin ruhuna uygun olarak pazarlanabilirlik kistası ile sınıflandırılması ve derecelendirilmesi söz konusu olmuştur. Eğitim açısından ele alındığında bilginin doğasındaki bu değişimin eğitim kurumlarının kimlikleri üzerinde bir dönüşüme neden olduğu görülmektedir. Eğitim kurumları, özünde geleneksel hümanist disiplinler olan kültürel kurumlar olma eğilimlerini kaybetmektedirler (Readings, 1996). Neoliberal ideallere uygun olarak rekabetin gereklilikleri ile donatılmış bireyler yetiştirme görevine soyunan eğitim kurumlarının amaçları meslekler ile öğrenciler arasında köprü kurma görevine indirgenmektedir.

Bu noktada eğitim yönetimi açısından epistemolojik krizin üç göstergesinden söz edilebilir. Postmodern döneme geçiş ile nesnellikten uzaklaşan bilginin sürekli değişen doğasına uygun olarak eğitim yönetimi alanının tanımının yapılması güçleşmektedir (English, 2002). Benzer şekilde neoliberalizmin etkisi ile metalaşan bilgi alanlarının tüketim ile ilişki düzeylerine bağlı olarak değerlendirilmeleri ve derecelendirilmeleri aşamasında eğitim yönetimi alanının sadece belirli disiplinlerin alt boyutu olarak kalması da alan adına bir sorun olarak görülmektedir (Özdemir, 2017). Son olarak eğitim yönetimi araştırma alanının gündemden güne kısıtlanması da bir sorun olarak alanın önünde durmaktadır (Oplatka, 2016). Özellikle Türkiye bağlamında ele alındığında eğitim yönetimi alanında yapılmış çalışmaların büyük çoğunluğunun pozitivist paradigma ve nicel araştırma yöntemleri ile yapılmış olması, araştırmalarda kullanılan kavramların ödünç alınmış olması, kavramların genellikle batı kaynaklı olması ve alandaki araştırmaların uygulamadan kopuk olması eleştirileri (Yılmaz, 2021) Türkiye’de de eğitim yönetimi alanında tıkanmışlığa işaret etmektedir. Bu krizler ile baş edebilmek için alanda yeni yaklaşımlara gereksinim olduğu anlaşılmaktadır. Bu yaklaşımlara uygun yeni araştırma yöntem ve tekniklerinin alanın kimliğini inşa etmesinde, farklı disiplinlerin boyunduruğundan kurtulmasında ve yeni araştırma alanlarının açılmasında etkili olacağı açıktır. Bu çalışmada Balyer (2019) tarafından kaleme alınan “Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar” adlı eserin belirli açılardan epistemolojik krizin aşılması sürecinde oynadığı rolün aktarılması ve kitabın bu bakış açısı ile değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar

Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar adlı eser pozitivist, postpozitivist ve antipozitivist yaklaşımları eğitim yönetimi ile ilişkilendirmesi bakımından eğitim yönetimi alanında önemli bir yer tutmaktadır. Balyer (2019) tarafından kaleme alınan bu eser, yukarıda yüzeysel olarak değinilen tüm yaklaşımları etraflı bir şekilde açıklamış ve eğitim yönetimi ile ilişkisini farklı kaynaklardan yararlanarak kurmaya çalışmıştır.

Eser beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde eğitim yönetimine ilişkin temel kavramlar tanımlanmış, ikinci bölümde yönetim yaklaşımları ele alınmış, üçüncü bölümde yönetim süreçleri eğitim ve eğitim yönetimi açısından örneklerle açıklanmış, dördüncü bölümde yeni yaklaşımlar açıklanmış ve eğitim yönetimi ile ilişkileri incelenmiş ve beşinci bölümde yeni yaklaşımların gerektirdiği araştırma yöntemleri işlenmiştir. Balyer (2019), eğitim yönetiminin kendine has bir bilim alanı olduğunu vurguladığı çalışmasında eğitim yönetiminin günümüzde merkezî bir yapı ile sürdürülmesinin sakıncalarına dikkati çekmektedir. Özellikle karmaşıklık teorilerinin getirmiş olduğu yeni yaklaşımlar ve pozitivism sonrası yaklaşımlar, sınırlı çevrelerde elde edilen bulgulardan yola çıkılarak yapılan genellemelerin her eğitim bölgesi ve birimi için uygun olmadığını ve bu nedenle yönetim uygulamalarının yerel düzeyde ihtiyaca cevap verme olasılığının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Günümüzde eğitim konusunda araştırmalara konu edilmesi gereken en önemli unsurlardan bazıları kapsayıcılık, fırsat eşitliği, imkân eşitliği ve farklılıkların yönetimidir. Balyer (2019), yeni yaklaşımlarda sunmakta olduğu çeşitliliği, örgüt sorunlarını anlamak için farklı sosyoekonomik, kültürel, etnik, kişisel özellik ve beklentilere sahip bireylerin var olduğu eğitim kurumlarına ilişkin

yapılacak araştırmalarda farklı yaklaşımlardan yararlanılmasına duyulan ihtiyaç ile açıklamıştır.

Eserin ilk bölümünde eğitim, yönetim, okul ve eğitim yönetimi kavramları detaylı bir biçimde incelenmiştir. Eğitim yönetiminin güç kaynaklarının da tarif edildiği bu bölüm, eğitim yönetiminin bir bilim dalı olarak ele alınmasının gerekçesini de ortaya koymuştur. Aynı bölümde eğitim örgütlerine ilişkin bir model de ortaya konarak amaç, yapı, süreç, işlev, eğitim programları işlevi, ğrenci hizmetleri işlevi, işgören hizmetleri işlevi, genel hizmetler işlevi, eğitim btesi işlevi ve iklim/hava boyutları açıklanmıştır. Bu bölümde yazar Türkiye’de eğitim yönetimi alanyazınında yapılan çalışmaların bir özetini sunmuştur. Buna uygun olarak bu bölümde daha çok eğitim yönetimi alanının Türkiye’de kurulmasına olanak veren Aydın (1994), Başaran (1996), Bursalioğlu (2012), Adem (1997) gibi isimlerin çalışmalarının bir derlemesini sunmuştur. Bölümün güçlü yanı olarak bu derleme, Türkiye’de eğitim yönetimi alanındaki yüksek lisans ve doktora öğrencileri için önemli bir baş ucu kaynağı sağlamasıdır. Diğer taraftan bu bölüm, kitabın asıl amaı olan eğitim yönetiminde yeni yaklaşımların tanıtılmasına hizmet etmemekte, farklı bir konu kapsamı olan Türk Eğitim Sisteminde yapı ve süreç alanı hakkında fikir vermektedir. Pek çok farklı kaynakta da bulunan bu bölümün yeni yaklaşımlar ile ilişkisinin kurulamamış olması bir eksiklik olarak görülebilir.

İkinci bölümde yönetim biliminin tarihsel gelişimi, yönetim yaklaşımlarını birinci bölüme benzer şekilde, Türkiye’de daha önce yayımlanmış eserlerden yararlanarak bir ders kitabı niteliğinde ele alınmıştır. Lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde eğitim yönetimi alanında yapılacak araştırmalarda bu özellik kolaylaştırıcı bir faktör olarak karmaşık tanımları okuyucu için basitleştirmekte ve pozitivist yönetim yaklaşımlarının en önemli noktalarını öğrenciler için kolay ulaşılabilir hale getirmektedir. Buna ek olarak eserin daha sonraki bölümlerinde ele alınacak olan yeni yaklaşımların anlaşılması için yönetim biliminin geçirdiği evrim özetlenmiştir. Öte yandan birinci ve ikinci bölümde başvurulan kaynakların genel itibariyle ulusal düzeyde kaldığı ve güncel olmadığı görülmektedir. Bu bölümde daha yakın dönem kaynaklardan yararlanılması esere zenginlik katabilir. Örneğin Klikauer (2007), Taylor’un bilimsel yönetim yaklaşımını eleştirel bir gözle incelerken Taylor’un işçiye yönelik bakışının örneklerini de vermektedir: Taylor bilimsel yönetime ilişkin çalışmalarında işçileri “kz” ya da “goril” olarak adlandırmakta ve işçilerin aptal tutulması gerektiğini belirtmektedir. Klikauer (2015) bu açıdan bilimsel yönetim anlayışını işletmelerin büyümesine bağlı olarak ortaya çıkmış yarı bilimsel bir yaklaşım olarak nitelemiş ve yaklaşık 50 yıl boyunca yönetim bilimi alanını domine ettiğini belirtmiştir. Ulusal düzeyde ise bilimsel yönetim anlayışı belirli alanlarda halen geçerli ve gerekli olarak nitelendirilmektedir.

Eserde metaforlar ve eğitim yönetiminde gözlenen değişimlerin kronolojik bir değerlendirmesinin ve buna ilişkin şekil ya da tabloların sunulmamış olması bölümün zayıf yönüdür. Buna ek olarak uluslararası alanyazın incelendiğinde ders kitabı niteliği taşıyan eserlerin, bölüm sonu soruları, alanyazından sunulan örnekler, gazete yazıları, örnek olaylar ve benzeri alan içi ve dışı ekler ile desteklendiği görülmektedir (rn: Fowler, 2014; Silverman, 2020). Yeni yaklaşımların kullanıldığı ulusal ve uluslararası araştırma örneklerinin, özetlerinin, sonuçlarının, bulgularının ya da köşe yazıları gibi güncel yazıların ele alınabileceği bu eserde özellikle birinci, ikinci ve üçüncü bölümler eserin

hacmini genişleterek bu uygulamayı engellemiş olabilir. Farklı bir ifade ile eserde bölüm başlarında kazanılması gereken temel kavramların tanıtılmaması, hazırlık sorularının ve bölümü sonu tartışma sorularının olmaması bir eksiklik olarak belirtilebilir. Eserin en güçlü yönü eğitim yönetiminde alternatif araştırma yöntemleri ve paradigmlar sunmasıdır ki bu bakımdan epistemolojik krizden çıkılması için bir yol haritası sağlamaktadır. Buna rağmen eserde günlük hayattan örnekler sunulmamış olması, güncel olaylar ile desteklenmemiş olması ve okuma önerileri sunulmamış olması dar bir çerçeveye sıkışmış olan eğitim yönetimi alanında (Oplatka, 2016) yeni yaklaşımlar ile alanın sınırlarını yeniden belirleyebilecek çalışmalara örnekler gösterememektedir. Bu örnekler yerine eserde geniş bir kısmın pozitivist paradigmaya ve klasik kuramlara ayrılmış olması, bu bölümde uluslararası alanyazından ve yakın dönem araştırmalardan yararlanılmaması eserin zayıf yönüdür.

Eserin dördüncü bölümünde eğitim yönetimindeki metaforlar tanıtılmaktadır. Eğitim yönetimi yaklaşımlarının temaları olarak da kabul edilebilecek olan metaforların tanıtımı, yönetim yaklaşımlarının kronolojik evrimini gözler önüne sererken yeni yaklaşımların ortaya çıkmalarının da gerekçelerine yönelik bir fikir vermektedir. Makine metaforu ile başlayan eğitim yönetimi yaklaşımları, zaman içinde yapı odaklılıktan insan odaklılığa geçişi ve sonraki süreçte kültür aracılığıyla tüm örgütleri tek tip yapılar olarak algılamak yerine yönetim yaklaşımlarını müstakil olarak örgütler düzeyine taşımaktadır. Örgüt içi ve örgütler arası ağların, iletişimin ve tek tek örgütlerin kendilerine has özelliklerinin öneminin artmasına paralel olarak yönetim yaklaşımları da karmaşık örgüt yapılarının yönetilmesi için örgütleri farklı açılardan ele almışlardır. Örgütlerin özelliklerine göre farklı yönetim yaklaşımları ile yönetilmelerine yönelik gerekliliğin anlaşılması açısından örgütlerin metaforlar ile açıklanmaları eserin alanyazına önemli katkılarından biridir. Eğitim ritüellerinin incelenmesi gibi (Meşeci Giorgetti, 2016) eğitim örgütlerinin metaforik açıdan incelenmeleri ayrı bir araştırma alanı açmaktadır. Benzer biçimde Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar adlı eser eğitim yönetimindeki metaforları zengin bir araştırma alanı haline getirmektedir. Eserden yola çıkılarak merkez ve taşra teşkilatlarındaki eğitim yöneticilerinin, eğitimin değerlendirmesinden sorumlu müfettişlerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve hatta velilerin okullara ilişkin algılarının incelenmesi yoluyla eğitim örgütleri için farklı metaforların tespit edilmesi olası olacağı gibi bu metaforlara uygun olarak benimsenen eğitim yönetimi anlayışlarının ortaya konması da mümkün olabilir. Eserin böyle bir araştırma sahası açmış olması eğitim yönetimi alanında yeni araştırma yöntemlerini de beraberinde getirerek eğitim yönetiminde yaşanmakta olan kimlik karmaşasının çözümünde kullanılabilir. Eğitim yönetiminin bir bilim dalı olarak temellerinin ABD’de atılmış olması ve ilk araştırmaların burada gerçekleştirilmiş olmasına bağlı olarak bu alanın üzerine inşa edildiği ilkeler de ABD’nin gerçeklerine uygundur ve pek çok ülke ABD’de geliştirilmiş olan eğitim yönetimi teori ve uygulamalarını kendi ülkesine doğrudan aktarmıştır (Greenfield, 1974, 1978; Oplatka, 2016). Bu uygulamalar ABD dışındaki ülkelerin kendi kültürlerine ve koşullarına uygun olmadığı için rasyonalite, meşruiyet ve motivasyon krizlerinin ortaya çıkması söz konusudur (Bates, 2001). Eğitim yönetimi alanının bir bilim dalı olarak teori ve uygulamalarının işletme yönetimi, kamu yönetimi ve pazarlama alanlarından alınması, bu krizlerin epistemolojik bir bunalıma sürüklenmesine yol açmaktadır. Bu aşamada eğitim yönetimi alanının kendi sınırlarını

çizmesinde kendi metaforlarını oluşturması alanın kendine özgü bir kimlik inşa etmesi için bir gerekliliktir.

Eserin dördüncü bölümünün bir zayıflığı olarak yeni yaklaşımların tek bir başlık altında toplanmış olmaları gösterilebilir. Eserde ele alınan yeni yaklaşımlar kendilerinden önceki yaklaşımlardan tamamen bağımsız değildirler ancak eserde yeni yaklaşımların belirli alt başlıklar halinde verilmemiş olması bu yaklaşımların kronolojik olarak alanda hangi döneme denk düşüklerini ve hangi paradigmanın sınırları içinde yaklaşım haline geldiklerinin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Bu sorunun aşılması için eserde ortaya konulan yaklaşımların dönemsel ya da içerik açısından gruplanmaları önerilebilir. Örneğin, gevşek yapılı sistemler kuramı sistem teorisinin bir devamı niteliğindedir (Dönmez, 2011). Benzer şekilde otopoyiyez kuramı da kendi kendine örgütlenme düşüncesini pozitif bilimlerden almaktadır. Yaşayan sistemler modeli de düzensizlik içinde kendi düzenini koruyan sistemleri ele alarak örgütleri ve toplumu açıklama amacı taşımaktadır. Sistem yaklaşımının sonraki süreçte devamı olarak görülebilecek bu yaklaşımların bir grup halinde ele alınması postpozitivizmin temel özelliklerinin belirlenmesini de daha kolay hale getirebilir. Sistem yaklaşımından farklı olarak doğa bilimlerinin katı görüntüsünün dışına çıkan bu sistemlerde belirsizlik, kendi kendine örgütlenme, farklı düzeylerde bilinç ve amaçlılık gibi benzer özelliklerin sergilendiğini ifade etmek olasıdır. Bu yaklaşımları postpozitivizm çerçevesinde ele almak olasıyken, yorumcu paradigma, sembolik etkileşimcilik, etnometodoloji ve diyalektik görüş gibi akımların da antipozitivizm başlığı altında incelenmesi olasıdır. Bu tür gruplamaların nicel, nitel ve karma araştırma geleneklerini de eğitim yönetiminde yeni yaklaşımlar ile birlikte sunması da mümkün olacaktır. Bu tür gruplamaların bir diğer avantajı ise birbirine benzer yaklaşımların farklılıklarının anlaşılmasına yardımcı olma ihtimalidir. Bir diğer öneri, kronolojik ya da eşzamanlı olarak beliren yaklaşımların benzerlikleri ve farklılıkları tablo ya da görseller ile de sunulabilir.

Yönetim bilimindeki yaklaşımların tanımlanmasında bir diğer gereksinim ise bu yaklaşımların içinde buldukları dönemin ve toplumsal gerçeklerin perspektifinden açıklanmaları olarak ifade edilebilir. Bilimin ve bilimsel çalışmaların felsefe ve sosyoloji gibi disiplinlerden ayrı düşünülmemeyecekleri göz önüne alındığında yönetim bilimi yaklaşımlarının ortaya çıkmasında da belirli dönemlerde yaşanan toplumsal olayların etkili olduğunu ifade etmek mümkündür. Balyer (2019), özellikle Zen modelini Japon kültürü açısından ele alarak modelin özelliklerini bu ülkenin kültürel özellikleri üzerinden açıklamaktadır. Diğer yaklaşımlarda da benzer şekilde sosyolojik, politik ve ekonomik faktörlerin yaklaşımların ortaya çıkmasında oynadıkları rollerin anlatılması, bu yaklaşımların anlaşılmasını ve akılda tutulmasını kolay hale getirebilir. Örneğin Balyer (2019), Gevşek yapılı sistemlerin eğitim alanına aktarılmasının 1980'li yıllara denk geldiğini belirtmektedir. Bu dönemde İngiltere'de Thatcher hükümeti iş başına gelmiş, ABD'de de Reagan hükümeti yeniden seçilmiştir. Bu hükümetlerin neoliberal politikalara geçişte tüm dünyaya öncülük ettikleri bilinmektedir (Mueller ve Carter, 2005). Gevşek yapılı sistemlerin eğitim alanına aktarılması ise 1970'li yıllardan itibaren özel sektörde elde edilen başarılar karşısında kamu sektörünün yavaş kalmasına bağlı olarak kamu sektöründe de özel sektör yöntem ve tekniklerinin kullanılmasına bağlanabilir. Ateş (2002), bu hantallığı İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya

çıkan Refah Devleti anlayışına bağlamaktadır. Verimsizlik, aşırı bürokrasi, hantallık, kalite eksikliği ve halk-devlet uzaklaşması sonucunda yönetsel hatanın nerede yapıldığı anlaşılacak istenmiştir. Nitekim Rowan (2002) da gevşek yapılı sistemleri bürokratikliğin karşıtı olarak tanımlamaktadır ancak gevşek yapılı sistemler bürokrasinin tamamen terk edilmesi ya da dışlanması anlamına gelmemektedir. Rowan'a (2002) göre bürokratikleşme her ne kadar eleştirilse de örgütlerde sorun olduğunda bürokratik yapılardan yararlanılmaya devam edilmektedir. Daha fazla kural koyma, performansı ölçmek için rasyonel bir ölçek geliştirme ya da hiyerarşiyi sıkılaştırma bunlara örneklerdir. Bu bakımdan gevşek yapılı sistemler yaklaşımının neoliberal ekonomi politikaları ile birlikte geliştirdiği ortaya koymak mümkündür.

Gevşek yapılı sistemler örneğinde olduğu gibi Marksist perspektif, eleştirel kuram, fenomenoloji ve özellikle postmodern yaklaşımlar belirli dönemlerde yaşanan toplumsal dönüşümlere bağlı olarak geliştirilmiş düşüncelerdir. Bu açıdan eğitim yönetimi yaklaşımlarının tarihsel olarak toplumsal olaylar bağlamında ele alınması bir alternatif olarak düşünülmelidir. Bu alternatife benzer bir örnek Banarjee ve Erçetin (2014) editörlüğünde yapılan Kaos, Karmaşıklık ve Liderlik adlı eserde görülmektedir. Yeni yaklaşımlar ile liderlik arasında bir bağ kuran çalışmaların eserde yer almasına benzer şekilde karmaşıklık ve liderlik (Baltacı ve Balcı, 2017) ya da kuantum liderlik (Korumaz ve Tufan, 2020) gibi örneklerle de rastlamak söz konusudur. Bu noktada eğitim yönetiminde yeni yaklaşımların da tarihsel bağlamları ile sunulacağı bir eser eğitim yönetimi alanında yapılan çalışmalara yön gösterici olabilir.

Bu noktadan hareketle eğitim yönetiminde yeni yaklaşımlar çalışması eğitim yönetimi alanında üzerinde çok fazla çalışma olmayan bir alanı araştırmacılara sunmaktadır. Eğitim yönetimi alanyazınında yapılacak pek çok çalışma için bu eser referans noktası teşkil etmektedir. Nitekim Balyer (2019), eserin son bölümünü eğitim yönetiminde yeni yaklaşımların gerektirdiği araştırma yöntemlerine ayırmıştır. Bu bölüm betimleyici olmaktan çok yol gösterici bir niteliğe sahiptir. Belirli yaklaşımların özelliklerine göre seçilebilecek ampirik, betimleyici ya da transandantal çalışma yöntemleri ile eğitim yönetimi alanında yapılacak pek çok araştırma, yaşanmakta olan epistemolojik bunalımdan çıkmak için ipuçları taşıma olanağına sahiptir.

Sonuç

Eğitim yönetimi alanında yapılmakta olan çalışmalarda nicel, nitel ve karma araştırma gelenekleri arasında bir paradigmalara savaş yaşanması yerine eğitimin iyileştirilmesi için mevcut araştırma yöntemlerinin tamamından faydalanmak daha akılcı bir öneri olarak kabul edilmelidir. Bu perspektiften bakıldığında Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar, pozitivist, postpozitivist, antipozitivist ya da postmodernist tüm yaklaşımların eğitim yönetimindeki izdüşümlerini gözler önüne sermektedir. Kitap, eğitim yönetimi alanında herhangi bir çalışma yapılmadan önce başvurulacak bir baş ucu eseri niteliği taşımaktadır.

Eserde eleştiriye açık bir unsur özellikle klasik ve neoklasik eğitim yönetimi anlayışlarının tanıtılmasında sınırlı ve güncel olmayan kaynaklardan yararlanılmış olmasıdır. Bu kaynakların alanyazınında tuttıkları yerin önemi yadsınmamalıdır ancak benzer kavramların uluslararası ve güncel kaynaklar ile beslenmesi bir gereklilik olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte eserin asıl amacının eğitim yönetiminde yeni yaklaşımları tanıtmak olduğu ve bu

yaklaşımlar ile eğitim yönetimi arasında bir bağ kurmak olduğu göz önüne alındığında birinci, ikinci ve üçüncü bölümlerin tamamen eserden çıkarılması da tavsiye edilebilir. Bir diğer seçenek ise bu bölümlerin kısa bir özet halinde ve tek bölüm olarak sunulmasıdır.

Eserin dördüncü bölümünde ele alınan yeni yaklaşımlar başlıca iki yönden alanyazına katkı sunmaktadır. İlk olarak postpozitivizm ve antipozitivizm kavramlarının ayrımının yapılması için yeni yaklaşımların felsefi temellerinin eserde sunulmuş olması eserin ve dördüncü bölümün en güçlü yanındır. İkinci olarak eserde sunulan yeni yaklaşımlar, postpozitivist ve antipozitivist paradigmlar ile eğitim yönetimi arasındaki ilişkiyi kurarak epistemik krizin üç göstergesinin üstesinden gelinmesinde alternatifler sunmaktadır. Yeni yaklaşımlar, bilginin değişen doğasına uygun olarak farklı araştırma yöntemlerinin kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Bu araştırma yöntemlerine temel teşkil eden yeni yaklaşımların bir arada sunulması günümüzde baş dönütürücü bir hızla değişim gösteren bilgi akışı sürecinde eğitim yönetimi alanında farklı yaklaşımlar ile geleneksel araştırmaların çizgisinden çıkabilecek araştırmalar yapılmasına olanak sağlamaktadır.

Ek olarak eser, eğitim yönetimi alanında farklı araştırma sahalarına işaret ederek alanın kimliğinin belirlenmesinde çeşitlilik yaratmaktadır. Özellikle Türkiye’de eğitim yönetimi alanında yapılan çalışmaların büyük ölçüde pozitivist olduğu düşünüldüğünde epistemik krizin Türkiye’deki etkisinin daha hissedilebilir olduğu ileri sürülebilir. Bu açıdan Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar adlı eser farklı paradigmlar ile eğitim yönetimi arasındaki bağlantıyı kurarak eğitim yönetimi alanının kendine özgü bir bilim alanı olmasında yeni değişkenlerin keşfedilmesine kılavuzluk etmektedir. Günümüzde eğitim yönetimi çalışmaları okul müdürü ve okul müdürünün liderliği konularına yoğunlaşmaktadır. Eğitim yönetimi alanı ise ülke düzeyinde politika belirlenmesi, üst yönetim, taşra teşkilatında yönetim ve sınıf yönetimi alanlarını da kapsayacak ölçüde geniş olarak değerlendirilebilir. Bu aşamada sınıf düzeyinden bakanlık düzeyine kadar yapılacak her eğitim yönetimi çalışması çok çeşitli araştırma yaklaşım ve yöntemlerini gerektirmektedir. Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar, bu açıdan eğitim yönetimi alanının epistemik krize bağlı olarak dar bir çerçeveden sıyrılarak alanın gerçek kapsamına ulaşmasına yardımcı olacak araçlar sunmaktadır. Eğitimin her kademesinde yönetimin araştırılması ve anlaşılması eğitim yönetimi alanının işletme ya da kamu yönetimi alanlarının alt başlığı olarak görülmesini engelleyebileceği gibi alanın pazarlama ya da piyasa koşullarına ayak uydurma eğiliminden de uzaklaşmasına vesile olabilir.

Bu noktada eser, epistemik krizin üçüncü göstergesi olan konu kapsamının günden güne daralma eğilimi göstermesine karşı bir tedbir olarak da değerlendirilebilir. Liderlik ve özellikle okul müdürünün liderliği üzerine günden güne artan sayıda çalışma yapılmasına karşılık olarak yeni yaklaşımlar öğrenci, öğretmen, orta düzey yönetici, üst düzey yönetici, destek ve teknik ekipleri konu edinen araştırmalar yapılabilmesi için alternatifler sunmaktadır. Eserin bu özelliği yeni yaklaşımlar ile eğitim yönetimi arasında anlamlı bağlantılar kurmasından ileri gelmektedir.

Sonuç olarak Eğitim Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar, eğitim yönetimi alanına ilgi duyan herkes için bilgi sunan bir çalışmadır. Çalışmanın bir ders kitabı niteliğine sahip olduğu görülse de eğitim yönetiminin felsefi alt yapısı ile

uygulama sahaları arasında bir köprü kurması eseri alanın dışından okuyucular için de ilgi çekici kılmaktadır.

Kaynakça

- Adem, M. (1997). *Eğitim planlaması*. Şafak Matbaacılık.
- Ateş, H. (2002). Kamu örgütlerine yönelik yönetsel bilgi ve siyasa aktarımı: Eleştirel bir inceleme. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 7, 7-26.
- Aydın, M. (1994). *Eğitim yönetimi*. Dördüncü Basım. Hatipoğlu Yayınevi.
- Balkız, B. (2004). Frankfurt okulu ve eleştirel teori: Sosyolojik pozitivizmin eleştirisi. *Sosyoloji Dergisi Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını*, (12-13), 135-158.
- Baltacı, A., & Balcı, A. (2017). Complexity leadership: A theoretical perspective. *International Journal of Educational Leadership and Management*, 5(1), 30-58.
- Bates, R. J. (2001). Eleştirel teori açısından eğitim yönetimi. S. Turan ve M. Şıman (çev). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 7(28), 573-592.
- Balyer, A. (2019). *Eğitim yönetiminde yeni yaklaşımlar*. Anı Yayıncılık.
- Banerjee, S., & Erçetin, Ş. Ş. (Eds.). (2014). *Chaos, complexity and leadership 2012*. Springer Netherlands.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim yönetimi*. Yargıcı Matbaası.
- Bursalıoğlu, Z. (2012). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Pegem Yayıncılık.
- Dönmez, B., Uğurlu, C. T., & Cömert, M. (2011). Gevşek yapıli sistemler olarak ilköğretim okullarında karar verme, liderlik ve çatışma: Nitel bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 1-29.
- English, F. W. (2002). The point of scientificity, the fall of the epistemological dominos, and the end of the field of educational administration. *Studies in philosophy and education*, 21(2), 109-136.
- Ferraris, M. (2014). *Manifesto of new realism*. Sarah De Sanctis (Çev.). State University of New York Press.
- Fowler, F. C. (2014). *Policy studies for educational leaders: An introduction*. Pearson Higher Ed.
- Greenfield, T. B. (1974). Theory in the study of organizations and administrative structures: A new perspective. 3. *Uluslararası Invervisitation on Educational Administration* programında sunulmuş yayınlanmamış metin.
- Greenfield, T. B. (1978). Reflections on organization theory and the truths of irreconsilable realities. *Educational Administration Quarterly* 14(2), 1-23.
- Harvey, D. (2005). *A brief history of neo-liberalism*. Oxford University Press.
- Husserl, E. (2001). *Logical Investigations (Vol. 1)*. Routledge.
- Kasser, T. (2011). Capitalism and autonomy. V. I. Chirkov, R. M. Ryan & K. M. Sheldon (Ed). *Human autonomy in cross-cultural context* (ss. 191- 206) içinde. Springer.
- Klikauer, T. (2007). *Communication and management at work*. Palgrave.
- Klikauer, T. (2015). What is managerialism? *Critical Sociology*, 41(7-8), 1103-1119.
- Korumaz, M., & Tufan, M. (2020). Ortaokul yöneticilerinin kuantum liderlik davranışları ile öğretmenlerin inisiyatif alma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 727-742.

- Lyotard, J. F. (1984). *The postmodern condition: a report on knowledge*. G. Bennington and B. Massumi (Çev). University of Minnesota Press.
- McMillan, E. (2004). *Complexity, organizations and change*. Routledge.
- Meşeci Giorgetti, F. (2016). *Eğitim ritüelleri*. Yeni İnsan Yayın Evi.
- Mueller, F., & Carter, C. (2005). The “HRM project” and managerialism: Or why some discourses are more equal than others. *Journal of Organizational Change Management*, 18(4), 369–382.
- Oplatka, I. (2016). *Eğitim yönetiminin mirası*. S. Turan, F. Bektaş, M. Yalçın (Çev.). Pegem Akademi.
- Özdemir, M. (2011). Kamu yönetimi ve işletme yönetimi arakesitinde bir bilim: Eğitim yönetimi. *Amme İdaresi Dergisi*, 44(2), 29-42.
- Özdemir, M. (2017). Eğitim yönetiminde epistemik bunalımın arkeolojisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 23(2), 281-304.
- Özdemir, M. (2018). A critique of traditional science in educational administration: thoughts on Evers and Lakomski’s naturalistic coherent epistemology. *Journal of the Faculty of Education*, 19(2), 255-268.
- Readings, B. (1996). *University in ruins*. Harvard University Press.
- Rowan, B. (2002). Rationality and reality in organizational management: Using the coupling metaphor to understand educational (and other) organizations—a concluding comment. *Journal of Educational Administration*, 40(6), 604-611
- Sayğan, S. (2014). Örgüt bilimde karmaşıklık teorisi/Complexity theory in organization science. *Ege Akademik Bakış*, 14(3), 413.
- Schwartz, S. H. (2007). Cultural and individual value correlates of capitalism: A comparative analysis. *Psychological Inquiry*, 18, 52–57.
- Silverman, D. (Ed.). (2020). *Qualitative research*. Sage.
- Tan, M. (1993). Eğitim Sosyolojisinde Değişik Yaklaşımlar: Yorumcu Paradigma. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 26(1), 65-89.
- Yılmaz, K. (2021). *Eğitim yönetiminde araştırma ve güncel tartışmalar*. S. Turan (Ed). Eğitim yönetimi (ss. 445 – 471) içinde. Asos Yayınları.

Pozitivizm,
postpozitivizm ve
antipozitivizm
çerçevesinden “Eğitim
Yönetiminde Yeni
Yaklaşımlar” eserinin
incelenmesi

